

in manibus tuis colligas: si metendo manipulum oblitus fueris in agro, non reuenteris ad accipendū: inopi relinquas, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus, in uindemia non reuenteris ad uindemandum iterum, inopi erit si quid relictum est. Innumerabilia in Platone sunt, quae reprehendi possunt, sed ea quæ dicta sunt, satis multa esse opinor ad ostendendum iure nobis laudata Platonis antefieri.

Scholia in Cap. XIII.

A Ntiuobes in Legum Politicarum. Moysi & Platonis, in hoc capite eo consilio instituit Eusebius, ut quantum diuina humanis praefant, tanto maioris illa quam has faciamus. Exempli autem gratia leges de peccatis surti, homocidij, patricidij, fraticidij, uxorcidij, fratribus agnitorum, proponit, & Mosaicus leges plenas iusticie & humanitatis, Platonicas autem quafdam iniustas, inhumanas & crudelias esse, ostendit.

LIBER DECIMVS Q. VARTVS.

ARGUMENTVM IN LIBRVM XLIIE Eusebi de Preparatione Euangelica.

OTIVS decimquarti libri synopsin, syllogismo in hunc modum complecti possunt eruditis lectores. Nemo prudens similem interpretabitur, si qui ueritatis similes, sibi ipsi uicem consentiente, nusquam contradicentes, & à sapientissimis sanctissimisque uiris traditam doctrinam, ommissa & neglecta noua, & disconde hominum excavarorum doctrina, roto preter amplieantur. Atqui doctrina Hebraeorum ueritatisima est, sibi p̄egregie consentientes: Econtra uero Philophorum dogmata nuper nata sunt &c. Ergo non est fideibus uito uertendum, quod haec prudenter repudiata, illam utiliter percepunt. Minorem probat multis malis. Veterem esse ex eo aſtruit, quod ea à Patribus & Prophetis, multis ante natō Philoſophus feculsi, tradita est. Symphoniam & conſenſum ciuiſ, perantiches in monſtrata Ethnica Philoſophia ſuę ſuę, probat. Factum autem ostendit ut inualeſcente opinionum uarietate & pugnantia, alii in factis diuini hoſtilibus odij decarent, alii in uero ſuę ſuę laudent. Precipue autem Platonicorum ſuccēſſiones, quinque Academias, noua dogmata exigit, designans dogmata partes de quibus illos non conuenientebat.

PRO O M I V .

Nunc aliorum quoq; philophorum ſectas, immo uero nugas compendioſe ponamus: quorum errores non à meipſo, ſed contradictione & pugna inter eos mirabiliter cognoscere. Quos quando inter ſe, aut cum alijs comparo, non facile negauerim, illos claros ſuiffe uiros. Quando uero Hebraeorum theologis atq; philophoris comparo, & doctrinam doctrinæ illorum conſero, caduca & fruola omnia que philophi excoſgitarunt, mihi uidentur. Nec mirum, illa diuinitas eadit a ſunt, hæc humanitus.

Scholia in Preparationem libri XLI.

Cum in precedenti libro, facta ærte Hebreorum, doctrinae Platoniſ & Hebreorum, de eius conſefcioſe & diſcrepancia egiffet: Nunc in hoc decimoquarto libro, ceteris Philophorum atq; erroris & opinioneſ deſcribit, eodem plane quo ſuperiora omnia, conſilio. Quis enim non intelligat, illud doctrina genu ceteris effe anteferendum, quod diuinitas patefacta effe, & uile effe ad uitam & mortes recte formando, & quo uelut è diuite quodam copia corru. Philophorum coryp; ei optimam Philophoriſ ſue partem ſumpferunt.

Q. 80

LIBER DECIMVS Q. VARTVS.

285

Quod omnes inter ſe philosophi repugnant, contraria, quod nostri omnes concordant. Cap. I.

I Deo ut non simus accusandi, ſi Grecorum doctrinam despiciimus, & Hebraorum ſcripturam amplectimur, operæ preicum eſt ad hanc præparationem euangelicam diuerſas atq; inter ſe contrarias multarum in philofophia hærefum opiniones uidere, ipſosq; philofophos uerbis ambitioſe ſibipſis pugnantes. Plato enim ille omnes qui ante ipſum fuerunt, reprehendere acriter lebat. Platonem deinde ac Platonicos alij increperunt, & ipſi ſtones muſe Peripateticos perfecuti ſunt: & Peripatetici rufiſ eos nihil ſcire, nihilq; dicere putabant. Stoici ab alijs deridentur, & ipſi ceteris illudere non uerenatur, ita ut iam non lingua & calamo ſolum, ueremetiam manibus prælium geratur. His Pythagoram, Aristippum, Metrodorum, Protagoram, Xenopha-nem, Parmenidemq; addemus: nec uoluptatis defenorem Epicurum prætermittamus. Hos omnes ita redarguemus, ut alterius armis in alterum utamur. Sic enim inutilis eſſe disciplina ipſorum luce clarius uidebitur. non dicimus, quia Græcos odio habeam, aut quia eloquentiam eorum contemnam, ſed quia falſo accusare reprehendimus me uideo, quod falſam ac fabulam Hebraeorum ſcripturam elegimus. Quomodo enim falſa eſt Hebraeo. Falſam non ſunt doctrina, qui ab initio humana uita ueram philofophiam, & pietatem eſſe Hebraeos & inuerterunt, & in temerata conſeruerunt, qui nihil unquam addiderunt, aut detraherunt his quæ ſummi uiri ſcriptis ediderunt. Princípio enim nam sapientissimus ille Moses, quem omnibus Græciſ multo antiquiore in superioribus demonſtrauimus, nihil omnino ex hiſ mutauit, que ſincera in ſcriptura ſutorum maiorum theologia tradiſt, præterquam quod uenidi discipli- ueteris & nam temporibus atque hominibus illis conguam diuinitas fanxit, & qui noui teſta multis poſt eum uixerunt prophetæ, ne unicum quidem uerbum, menti nulla aut Mosaicæ legi, aut theologia pifcorum à Moſe conſcripta, incongruens discordia, minusque contentaneum dixiſſe inueniuntur. Christiana quoq; ueritas à ſcriptura ludorum profecta, ita ei congruit, ſi recte intelligitur, ut nulla re-pugnantia excogitari poſſit. Talia igitur noſtra ſub una ſententia, una uoce a primis, qui ante Moſem fuerunt, à medijs qui ſciliſt à Moſe uſq; ad Chriſtum ruſilarunt: à nouiſſimis diuiniſtis dico Chriſti, qui ueram pietatem, id eſt Saluatoris noſtri doctrinam uirtute ac grata ipſius connixi in lucem edi-derunt, prædicantur ac confirmantur. Vniuerſumq; orbem magi indies florentem fide confiſcimus, nec imperatorum edicta, nec hoſtium infidela, nec inimicorum gladij præualer potuerunt. Genuit uero præclarilla philofophia quem unquam ſuctum produxit: nam quemadmodum qui ante Platonom fuerunt, ab ipso derideantur, mox ipſius Platoniſ uerbis au-De Principio dies. Protagoram enim, Heraclitum, Empedoclem, & Parmenidem idcirco redarguit, quia diſſentientes inter ſe mantefſe uidentur, quamvis Protagoras omnino impius, qui nullū eſſe Deum opinatus eſt. Sic enim in libro de diis edito ab eo ſtatiu incepit. Nefio, inquit, diſſint: nec, qualif forma ſint, cognoscere poſſum: Democritus uero, qui Protagoram docuit principia rerum, inane ac plenum eſſe dicebat, plenum ens & ſolidum uocabat in-ane uero ac vacuum, non ens, afferitq; non magis ipſum ens eſſe, quam non ens. Ab aeterno enim, inquit, in uacuo continuè atque uelociter entia mouentur. Heraclitus uero principia rerum ignem putavit, ex quo uniuersa ſi-eri, & in quem resoluti uicissim arbitratus eſt: tempusq; reſolutionis omnis um in ignem determinatum eſſe ait, & generationis ex eo ſimiliter. li omnes cuncta moueri afferuerunt. Parmenides autem Eleata, unum eſſe uniuerſum affirmat, non genitum, neque mobile, p[er] ille quoque figura congloba-tum.

tum. Hunc Melissus audituit, ac eum in omnibus sequitur. De quibus omnibus hæc Plato in Thætero conscripsit. Ex differentia, inquit, ex motu, & ex mixtura adiutu[m] omnia sunt quæ esse dicimus, non recte appellantes. Nunquam enim aliquid est, semper sit, & de hoc omnes philosophi præter Parmenidem conuenient. Protagoras dico, Heraclitus, Empedocles, & triusq[ue] poëeos summi poëtae: comedere quidem, Epicharmus: Homerus autem tragicus, qui cum oceanus generationem dicat deorum, omnia sunt atq[ue] motu producta esse voluit. Et paulo post, Heraclitus, ait, quia in Epheso loniæ philosophari uidentur, nullo modo curant quiete aliquid interrogare, ac respondere, & si quid ab eis quisueris, ægnimatica quadam uera quasi sagittas ex arcu proieciunt: quorum si rationem quandam, au significationem quisueris, alio percutieris ænigmate, nec quicquam cum eis efficere poteris: quippe nec ipsi secum firmi unquam aliquid dicunt. Imò id apprime studere uidentur, ne quid certi, aut in verbis, aut in animis eorū existat. Et subh[ic] cit: Ab istis igitur nihil unquam dicemus, sed ipsi nos consideremus, quod ab antiquioribus accepimus, occultius ab illis ac poëticè dictum, quod oceanus & fluxus generatio rerum est: quia nulla res profusa est, atq[ue] quiescat. Quod posteriores apertius a deo dixerunt, ut iam etiam coriaria fabricæ omnes recte se tenere philosophiā putent, liberatricib[us] ab errore uideantur: quia falsum esse cognoscant, alias res quiescere, alias moueri: omnia enim moueri, à p[ro]celaris illis philosophiis didicerunt, quos magnis laudibus prosequuntur. Feré autem oblitus sum ò Theodore illorum, qui uniuersum immobile esse contendunt. Melissus enim & Parmenides & qui cum q[ui] eos sequuntur (serpentes illos, stare omnia quiescere affirmant) ipsi enim, inquit, uniuersum non habet locum in seipso, quo moueat. Quid igitur nos in medio istorum intercepti ò amice dicemus? nisi magno animo defensi effugiemus: quemadmodum in parafra nonnulli intercepti, alij ab alijs simul traxi pereunt: sic nos in contraria iſi trahentes penitus lacrabit. Hæc in Thætero. Sed uideamus rursum, quæ de prioribus philosophis in Sophista scripti: Facilia quædam Parmenides, inquit, locutus est, & quicunq[ue] de prioribus iudicare de entibus, quot, & quæ sint uolunt, fabulam quædam quasi puris nobis narrare miti uidentur. Alius enim tria entia dicit esse, & modo inter se pugnare modo alterum ab altero fieri. Coniunctiones quoq[ue] partis & educationes quali filiorum configit. Alius duo faciens, humidum uidelicet atq[ue] siccum: aut calidum & frigidum in unum copulat, & producit. Genus autem Eleaticum à Xenophane, & ante ipsum incipiens, omnia unum esse affirmit, ladas uero quidam Musique Sicelides conlendum ita putatur, ut dicerent ens & unum & multa esse, sed amicitia & inimicitia differre. Distractum enim ens semper aiunt fieri per contentionem illis qui intensiores multas coluerunt: remissiores uero si semper se habere, negarunt: sed modo quidem unum esse aiunt uniuersum ex uitute. Veneris amicum sibi atq[ue] conueniens, modo autem multa cum ipsum sibi ipsi propter contentionem repugnet. Et post pauca: Quidam autem, inquit, sunt, inter quos Gigantum bellum astiduum geritur. Alij enim, qui quid manibus comprehendit, tacituq[ue] sentiunt, id solum esse contendunt, corpus atq[ue] substantiam idem omnino esse affirmans. Alij eis illudunt, qui separatis à corpore substantias esse assertunt. Dicunt enim quidam, intelligibiles atq[ue] incorporeas species ueram esse substantiam. His alijq[ue] huiusmodi terbis, omnes qui ante ipsum fuerunt Plato deridet. Qualem enim ipse de rebus opinionem habuit, in superioribus explanauimus, cum à iudaica ipsum scriptura accepisse plurima probaremus. Sed succellores etiam in medium adducamus.

Scholia

Scholia in Cap. I.

Consentaneū est, eam demū doctrinā esse uerā, que sibi ipsi consentiens, multis seculis à summis uris magno consenserū tradita est, & numeris omnibus absolute est, sic ut ei nihil addi nihil detrahi posset, & que fructus optimis in animis & uita docentium & discientium profert. Atqui talis est Hebreorum doctrina, uidelicet, sibi consentiens, antiquissima, perfectissima, subterranea: Eu[n]icorum aut Philosophia plena est, & a p[ro]prietate, non, multa est. Ergo etc. Minus lenime probat Eusebius argumento ab harmonia uiriū q[ui] Testamentū duci. Deinde montrat, Et[hi]c philosophia de Principijs alijq[ue] que eis omnibus, contradicitoris opinione, & Platonis farcitos quibus philosophos exigitant tamquam discordes, mendaces, ridiculos. Tales philosophos & opinione, qui sequi uero possent?

De successione Platonica. Cap. II.

Platonem igitur ferunt in Academia primū docuisse, ac ideo & Academica Philosophia ex sorore nepote Platonis, deinde Xenocratem, postea Polemona docendi uices suscepisse, qui post mortem Platonis nouis opinionibus illicē Academiam replerunt. Ita sincera Platonis doctrina una cum eo extincta. Contentiones namq[ue] ac pugnae post eum inter philosophos coortæ, usq[ue] ad ho[ri]diernum diem maximopere uigent. Pautissimi enim, imò uero duo uel ad summum tres in tanto spacio temporis uerti Platonicū sunt reperti, nectamen etiam ipsi ab adumbrata cauillatione omnino alieni. Polemoni Arceſi laum aiunt successisse, qui fertur Platonicam omnino philosophiam commutasse, nouamq[ue] quandam constituisse Academiam, quoniam de omnibus dubitandum esse, cum nihil comprehensibile sit, & in utramq[ue] partem Arceſi a op[er]ationes æqualium sint uiriū: sensus quoq[ue] fallaces esse, rationemq[ue] nulliones.

Mens celata latet homines, haud cognita cuiquam,

Atq[ue] ipsam secum dī detinuere latenter:

Summis laudibus efferebat. Post Arceſia laum autē Carneades atq[ue] Clitomachus priorum philosophia cōtempta, tertiam instituerūt Academiam, qua[rum] Philon & Acharmidas, quinta quoq[ue] nonnulli dicunt Antiochū induxit. Se, li quidē successores Platonis fuerunt, quoru[m] philosophia qualis nam fuerit, si quis discere gliscit. Numenium audiat, qui in libro de Dissensione Academicorū à Platone hæc scripsit. Speulippus nepos ex sorore Platonis, inquit, Platonem, Xenocrates Speulippū, Polemon Xenocratem in Academia secutus est, qui in omnibus fermeores Platonis & dogmata permittabant, preterquam, quod hec nobilis in cōprehensibilitate, nondū illos inua[er]ebat, ita statim post illū, aut ignorantia, aut alia quadā de causa Platonis philosophiam cōtemperūt. Nolo enim amore Xenocratis id dicere, imò uero bus. Platonis gratia dīcā, doleo namq[ue], quia philosophiam & uitā Platonis imitati nō sunt. Nam & si nō erat melior magno illo Pythagora, forsitan etiam etiā peior non fuerat, quem quidē Pythagorā discipuli eius diligenter fecerūt, maiorem doctri suorum accumularunt honore. Quam rem quamvis utinā nō Epicureorū concordia, fecerūt, studiofissimē imitati Epicurei sunt, qui cū sapientem putarunt Epicurum fuisse, multis post eum temporibus nihil penitus, aut illi, aut alter alteri contrarium dixerunt: sed impietatis criminē inquinatus uidetur, qui noui aliquid dicere audeat: magna quædam inter eos concordia est. Similiter est Epicuristica disciplina ciuili, quippe cum sine seditione summo consensus sit agatur, ut unam mentem, unamq[ue] sententiam habeat. Itaque firmiter atq[ue] concorditer Epicurum defendunt, ut etiam in posterum secuturi uidentur. Stoici uero statim ab ipsis principijs factionibus pleni nondum quieverunt, suntque inter eos adeo ditisi, ut alij magis, alij minus se Stoicos esse fateantur. Plato autē Pythagoricus certe fuit, nec ignorabat Socratē tres Stoi[corum] deos posuisse imitatione Pythagorā, quod & ipse secutus eo modo conscripsit.

psit, ut nec usitatè, nec clare dixerit, sed inter manifestum atq; occultum sed tentiam suam celauerit, non intuenda quadam, neq; malevolentia, sed rerum dignitate commotus. Hoc igitur considerantes, separare ipsum omnino debemus ab Aristotele atque Zenone: & quia Academia sua diuisa est, ab ea quoq; ipsum distingui mus, ac ipsum in seipso considerantes, Pythagorei appellamus. Sed nunc turiolissimè, & huc & illuc, & totus, & per singula membra trahitur utr inter Pythagoram & Socratē mediis. Sublimitatē namq; illum Pythagoræ ad humanitatem deduxit: humile uero atq; defectū Socratis, ad grauitatem reduxit, acita Pythagora popularior atq; communior. Socrate uero grauior uisus est. Sed redeamus illo, unde nobis deduxit oratio, Polemona igitur Arceſilas & Zenon audiuerunt: quamus Zenon, antequam Polemon doceret, Xenocratis etiam fuerat auditor, qui etiam Cratē Cynicū in nonnullis imitatus est, sed Stilponem quoq; & Heraclitos eos secutus. Nam cum Zeno & Arceſilas Polemona simul audirent, diſputandi ambitione concitati, quotidie pugnabant: ita Zeno Heraclito, Stilponis, & Cratē auxilio nixus, insignis pugnator Stilpone factus, & auſterus ab Heraclito, Cynicus à Cratete, Arceſilas uero Crantor Platonicum, & Diidorum & Pyrrhona in sublidis tenuit. Et Crantor quidem credibilem eius effecit orationem. Diidorus uero sophistam, Pyrro autem mutabilem eum fecit & transfigurauit, & omnino nihil. Vnde dicebat de ipso: quod ex anterioribus esset Plato, ex posteribus Pyrro, ex mediis Diidorus. Hic subtilitatibus Diidoris, qui acutus dialecticus erat, & Pyrronis rationicationibus Platonica eloquentiam fodavit, & modo hoc, modo aliud dicens, hinc illō, & illinc hue tanquā nihil sciens uolubatur: scire tamen multa eloquentia umbra uidebatur, nec unquam fuit in eo, ut unum & idem bis diceret: nec putabat ingeniosi esse uiri, in eisdem permanere. Caillator igitur summus uocabatur, cum ita se his quae dicabantur dare adaptaret, semper fuerit premeditus, ut cum ipse nihil sciret, nec alios id re quicquā pateretur. Terebat enim omnes turbabatq; sophismatibus gaudebatq; ac gloriabatur feditatem illa mirificē, quia nihil honestum, nihil bonum, nihil malum cognoscere: sed si quid primo turpe dixerat, repente comutatus, pluribus conabatur rationibus quae prius astruxerat confutare. Erat igitur hydra capita sua proprio ene amplatus, nec aliquid habens uile, nisi quodlibet & audiretur, & uidetur. Nam & facie benigna, & ore rotundo, & suaib; us erat oculis preditus, que nō repente arrupuit, sed aptus ad hæc natura, exercitatione quoq; ab initio firmauit. Audiuit enim puer Theophrastum mitem uirum, & Cupidine alienum, quoniam formosissimus erat. Ipse postea Crantori fuit amatus, & Diidoris caillotoriam natura communitatem breuiſimē secutus. Pyrrhonem quoq; fuit imitatus, in cuius sententia quamvis Pyrrhonicus appellatus non sit, permanuisse uideatur. Aperte namq; Mnaseas, Philomelus, & Timon Sceptici suum ipsum, id est Scepticum, fuisse affirmant: uerum enim & falsum, & uerisimile, ipse quo que ut ille destruebat. Pyrrhonicus igitur re, non nomine fuit: sed Crantoris pudore, à quo amabatur, nomine non re, Academicus erat. Magna igitur pugna inter Arceſilaum atq; Zenonem fuit, & alter in alterū & dicendo & scribendo impudenter ferebatur: quamvis Zeno non melius ficeret, quam Cephalis orator, qui cum grauitate ferret illocratem, quem audiebat ab Aristotele premi, dicebat scribebatq; non in Aristotelem quidem, ut putabat: sed in Platonem, quo alius non erat. Nam cum Aristotelem nullo modo intelligeret, putaret autem quoniam Platonem Aristoteles audiuerat, Platonicum illum esse, bellum quidem dixerat Aristotelis: Platonem uero et eius dogmata, quae tamen nesciebat, reprobare conabatur: putans, non Pla-

tonis

tonis dogmata, sed Aristotelis refutare. Ita Magnus ille orator non eum percutiebat, cui bellum indixerat, sed eum quo cum pacem habebat. Sic igitur & Zeno Archeſillas pugnans, Platonem lacerabat. Non enim erat forsan nescius eorum quae Archeſillas dicebat. Platonica uero penitus ignorabat, ut a libris suis manifeste colliguntur: ita quem non debebat, impudenter exagitabat, & quem debebat, minime tangebat. Et certè si Platonica non opus gressari dogmata, bonus meo iudicio tuſſer philosophus. Sed de hacre latius, si ocium erit. Utinam autem nunquam mihi tantum sit ocium, ut ad huiusmodi res non ioco sed serio reuertar. Studebat igitur Meno Archeſilla omnia dicta refutare, ac maximè incomprehensibilitatem quibuscunq; poterat argumentis aggrediebatur, quorum Archeſillas alia depellebat, alia succidebat, alia supplantabat: ita contradicentes dericiebat, auditores in stuporem uerberat facile, putantes, non uerbum, non operam, non passionē, non quicquid aliud esse magnū aut parvū, nisi quod Pitaneo Archeſilla uidereret. Illi uero nil proflus uidebatur, ne affirmabat quicquam, sed uerbis solūmodo pronunciando terrebatur. Laçydes autem qui Archeſilla successit, Oeconomicus Lacydes appellatus est, quia rei familiari magnam curam habebat. Manibus cuncta conomicia proprijs negotia sua gerebat, nō paupertate oppresſus, nec seruit indigens: qua ratione ualidam unuſquisque per se ipsum excogiteret. Ego uero illud suauitatis gratia breuiter perſtingam quo maximo arguento uetus, nihil penitus ab hoꝝ Lacydū Arminibus comprehendit posse putauit. Solebat semper in seruorum absentia ceſilai prout penu claudere, clauemq; in loculo depositam obſignare: annulumq; quo bauerit. diligenter signauerat, subtilli filo ligatum, per partulum quoddam ianue foramen intro inſicere. Cum autem libi aperiendum erat, retracto per filum an nulo clauis regnata, ac rufus simili modo & claudebat & aperiebat. Quam rem cum astutia seruorum perceperet, absente Lacyde aperiētes clāculum uniuersum penu, prout animus eorum ferebat, coniūmebat, exporabat, fundebant. Lacydes autem cum signacula quae fecerat integrā inuenire, & annulū ut dimiserat, penu autē manifeste diminutum, putauit hoc illud esse, quod apud Arceſilaum de incomprehensibilitate rerum, quod nihil uidere, nihil audire nihil deniq; intelligere sincerè ac uerē possumus, audiuit disputari: malitia quoq; seruū nihil uerē cerni scireq; posse ab ipso se audiret, ne affirmabat. Quare cōfusus non Academicus, sed Stoicā apud seruos disciplinam profitebatur. Illi uero Academicus incomprehensibilitatem ueram esse contendebat. Ita coactus Lacydes, Alter, inquit in scolis disputamus, alter domi uitemus: disputationibusq; ac schola neglectis, domum sedens obseruabat. Hac de Lacyde dicta luffantur. Hunc audiuerū quidem multi, sed pricipius omnium atq; insignis Cyrenus fuit Ariftippus. Succesit Ariftippus autem ipi Euander, post quem Carneades Academicī factus princeps gy. Euander, mafij, tertianū constituit Academiam. Is Arceſilaus morem in disputando lecutus est. Nam ad utramq; partem ita dicebat, ut omnia quae alij afferebantur refutaret, incomprehensibilitatem tamen Arceſilaus non probauit. Non enim esse possibile dicebat, hominem ita in omnibus se retinere, ut nihil affiat, effecit, non paruam differentiam inter incertum & incomprehensibile: & cuncta quidem incomprehensibilia esse, sed nō incerta. Is Stoicarum quoq; rationum non ignarus, ambitione magis quam ueritatis amore Stoicā philosophiam perlequebat. De quo Numentis hæc scripsit. Carneades, inquit, pugnandi morem Arceſilaus renouauit, omnibus cōtradicēs & huc atq; illud nunc affirmando, nunc negando, uolubilitate orationis omnia distrahens cumq; rem nactus esset grauiorem, ut maximus atq; uehemē amnis, fluxu, orationis, atq; uortibus contradicentes obruebat, ita cateros quidem nonnunquam uia argumentorum seducebat. Ipse uero leipsum, quod

T in Ar-

Carneades.

in Arcesila non erat, recte intelligebat: quippe multo prius ille se ipsum, quæ auditores decipiebat. Carneades uero & permulcebat, & depopulabatur, nam fuita quidem occulte, latocina uero aperte iuuenis faciebat, modo do lo, modo ut etiam preparatos, præmeditatos etiam homines confundebat. Ita nullus ei resistere poterat, sed erant omnes quibus cum pugnabat multo Clitomachus inferiores. Carneadi autem Clitomachus succedit, Clitomacho Philon, de Philon, quo idem Numentius haec perfrinxit. Philo cum Clitomacho succedit, nimirum laetitia perfusus, quasi gratiam habens, que illi uisa fuerant confirmabat, amplificabatque, ac aduerlus Stoicos cunctis uitribus armabatur: sed tempore spacio: ueritate rerum conuicta incōprehensibilitatis opinio fuit. Quare Philon quoq; ipse transfusa uideretur, redargui magnopere cupiebat. **Antiochus.** Huic Antiochus in Academia succedit, qui Stoicum Mnæstharum secutus, Philoni præceptoris non paucis contradixit, & aliena dogmata in Academiam induxit. Haec de successione Platonica ab ipsis, ut uides, philosophis tradita sunt. Considera igitur altius ora falstatem dogmatum, & pugnas philosophorum, qui & si per uniuersum orbem amore ueritatis errarent, nullum tamen laboribus dignum fructum posteris transmittere poterunt: sed nec ipsi magnam utilitatem consecuti sunt. Cultus enim idolorum & multitudinis deorum opinio quasi pestis omnia contagione sua inualebat, quæ ipsos quoq; philosophos moribus ciuitatum ac legibus sacrificantes submergerent.

Scholia in Cap. II.

Quemadmodum Plato, Philosophos qui ante ipsius etatem uixerunt, eo maxime nomine reprehendit, quod ipsi inter se discordes, dis. order philosophiam peperissent: ita Platonis posteri & successores, reliqua ipsius doctrina & Academia, quatuor alias Academias constituerunt, & suppositionis dogmata, quam doctrinam Platonis sunt. Vnde rarum colligi potest philosophie uice, que ad Hebreorum doctrina eius ut profavia commandant, non parum facit. Hoc omnia Numentii testimonio probat Eusebius. Is enim prolixè scriptis de Platoniorum disputationibus, de Episcoporum concordia, de Stoicorum factionibus, de Arcesilai & Zenonis concordationibus et successoribus.

Quod uniusquisq; philosophorum, quod ipse conjectabat
dijis, sequebatur. Cap. III.

Nihil enim ueri de dijs à prioribus accepterunt, sed suis cogitationibus conjectura ducti, de natura philosophantur. Quod Porphyrius in epistola ad Aegyptium Nectenaboum his uerbis fatetur: Incepit uero, inquit, à dijs & dæmonibus bonis, de quibus plurima Gracorum philosophi differunt: sed quæ dixerunt, conjecturis præcipue nituntur. Et subiungit: Magna pugna de his uerbis apud nos est: humanis enim rationibus de bonis concinnamus. Qui autem aliora hoc modo inuestigant, cum peruenienterqueant quæ proficiunt uoluerint, frustre philosophantur. Idem ipse in libro ad Boethium de anima historia inquit: Communis quidem hominum sententia immortalem esse animam prædicat: rationes uero, quæ à philosophis adducuntur, faciles refutatu sunt. Nulla enim apud philosophos opinio propter contrarias rationes, quas facile contradicentes inueniunt, firma esse uidetur. Imo uero etiam de dijs quæ oculis cernuntur, nihil esse confirmandum multi opinantur. Et in libro de Responsis, ipso Apollinis oraculo in testimoniis citato, seductos fuisse Graecos, & ab Aegyptiis, Chaldais, & Hebreis ueritatem, ut in superioribus diximus, cōspectu affirmat. Videtur negligi, accusandis nos, qui seductas gentes contemptimus, & Hebraice scripturæ tot animo adhaesimus. Cur enim oportet nos philosophos audire, ac magni quicquam ab illis uelle discere, si conjecturis utuntur, & varijs rationibus atq; diuersis, in summam omnium dubitationem adducant? quod ut re ipsa

re ipsa uideas, ipsorum philosophorum de principijs, de dijs, de uniuersi con stitutione uarias, imò contrarias sententias exponam.

Scholia in Cap. III.

Non tantum fugientes sunt, hominibus prudentibus, ambiguae, incerte & ab hominibus confusa, opiones de dijs rebusq; diuinis, sed etiam detestanda est, eorum impudentia, qui sua de dijs somnia, nulla ratione subinxerunt, tanquam mysteria obtrudant & uidentur. Atqui Philosophi Graeci uanis conjecturis & vulgi erroribus decepti, de dijs pronunciauerunt, quidam animas mortales esse fixerunt, quidam omnia incerta esse dixerunt, & nescio quanæ aratæ uel quæ in xvi intro duxerunt. Ergo damnata sunt eorum commenta.

Quod mathematicæ discipline nihil conferat ad pietatem. Cap. IIII.

Si prius ostendero nihil Astrologiam, Arithmeticam, Geometriam, Musi cam (ipsi mathematicas disciplinas uocant) quæc non ipsi inuenientur, sed à Barbaris accepterunt, ad inuentandam, ut ipsi putant, ueritatē con ferre. Nam si disciplinarum, inquietunt, cognitionis animū non formauerit, nullus recte philosophari, nec Deum cognoscere potest. Ita quasi Deus ipse numeris teneatur, nos qui eas disciplinas non admiramus, pecudes esse arbitriā turim: magni aliquid posse nos intelligere, contendunt. Res autem ipsa ostendit, multis apud Graecos suis innumerabilis apud Barbaros, qui quæuis has disciplinas optimè tenerint, nec Dei tamen, nec recte uiuendi normam cognoverunt. Et contra multis sine illis pī simulatq; sanctissimi uxisse. Itaque Socratem, quem merito omnes admirantur, nō magni has disciplinas fecisse, Xenophon in libro de dictis Socratis scriptit. Docebat inquit, quantum oporteat singulari rerum atq; artium habere peritiam. Nam tantum Geometria studendum consulebat, quantum sufficeret ad mensuratio nem agrorum ac distributionem. Quod adeo facile dicebat esse, ut si quis diligenter animaduertat, quām primum quantitatem agri cognoverit, mensurationem ignorare non possit. Reprobat uero tantam eius rei curia ac flum, ut difficult figurarum cognitioni inuigilate uelis. Nullam enim utilitatem in illa speculatione uidere se afferebat: nec erat Geometria imperitus, sed a multis atq; utilissimis studijs etiam hominis ultima ad alienarum considerationum studia deducere nō oportere putabat. Similiter Astronomiam quoq; descendit consulebat, ut dies ac noctes, horas, & menses, & annos regit, etiam peripateticis. Quae res ad iter agendum, & navigationes atq; custodiendas, multaq; alia quæ in die aut in nocte, aut in mense, aut in anno peraguntur Astronomia perutilis est. Eouic autem Astronomiam discere, quo usq; planetarum motus, & distantiæ eorum a terra comprehendas, uehementer improbat. Nullam enim utilitatem etiam in hac re uidere dicebat, nec erat expers omnium istorum. Sed cum longa temporum spacia desideraret, non conferre arbitrabatur uiliora relinquere, & in his uitam conterere. Omnino autem nō esse curandum homini dicebat, ut per celestia corpora futurorum, quæ in potestate diuina sunt, cognitionem perquirat. Nec enim posse hominem illa cognoscere, nec dijs gratum esse, si qua illi occularunt, ea tu diligenter inquieras, posseq; facile ira deorum in infantiam Anaxagoræ caderet, qui cum cœli scientiam proferretur, in id amentiae incidit, ut Solem ignem penitus putaret, nec propiscere poterat facile nos ad igne oculos engere, cum Sole respicere nequeamus, nec corpora hominum aurora fieri ab igne, quemadmodum à Sole, nec cernebat omnia, quæ à terra germinantur, absq; solari bus radijs atq; colere celestis crescere nō posse: quæ omnia igneo calore languescent ac pereunt. Logicam quoq; descendit ita consulebat, ut magna eius studium, multamq; operam improbat. Hęc Socrates apud Xenophon, ipsi autem Xenophon in quadam ad Aeschinum epistola, hęc de Pla-

T 2 tone;

tone, ac de his qui naturalem scientiam profitebantur scribit: Omnibus inquit, pater, diuinis res cognitione humana comprehendendi non posse: quare sufficit propter ipsos, deos & ex animo colere. Quales autem sunt, nec inuenire nobis possibile est, nec fas est queri: nec enim seruis conductit, nec eis laudabile dixerim, si dominorum fuorum consilia, nisi quantum ad ministerium suum pertinet, serui uoluerint. Quando enim a Achine Socratem quipiam audierunt, scutari uoluerint: Musican enim ipsum scimus auribus solummodo perceperisse: quotidie autem de fortitudine, de iustitia, de alijs uirtutibus disserebat. Hęc namq; bona hominum appellare solebat. Cetera uero aut percipi ab hominibus non posse, aut non longe à fabulis distare, sophistarumq; ludis similia esse. Hac ille & ceteris consulebat, & ipse primus faciebat. I ergo quibus Socrates non placuit, aut taceant, aurad id quod aequum est redant. Socratis enim uero sapientiam Deus soli attestatus est. Qui uero eum interfecerunt, poenitentia stimulos effugere non poterunt: iti autem bona Aegypti & prodigiosam Pythagorę sapientiam admarunt, & solida Socratis tenuitate contempta, tyrannidem coluerunt, & te nuissimam uitam dapibus Siculis commutare non erubuerunt. His uerbis Xenophon Platonē occultius impugnabat. Socrates uero apud ipsum Platonem in libro de Republica, Gymnastica, Musica, & Astronomia ita loquitur, ut etiam Plato non multum istis attribuere uideatur.

Scholia in Cap. IIII.

Atticum platonicum philosophum, de Aristotelis & Platonis diffensione in doctrina de felicitate summoq; bono, differentem, in hoc quarto capite introduci Eusebius. Ut autem deinde conciliari Aristotelis sententias non posse, tamen negari non potest, Aristotelis summo bono sententiam Atticum hunc & alios emulū & aduersarios Aristotelis, non esse effectus. Sophistici autem est, sententiam quam non intelligit, & quam tu alteri offengas, exagitare & conuolare. Hęc in Mora i Aristotelis Philosophia, antagonis se eius reprehendenda putauerunt.

Opiniones priorum προφητῶν id est de principiis Cap. V.

Verum uerius faciliter merito contempnat esse à nobis hanc cinanem Graecorum Philosopheram cognoscas, nō grauabitur altius uarias atq; diversas, immo uero inter contrarias philosophorum opiniones repetere. Assumam autem ea à libro Plutarchi, quem de Dogmatibus philosophorum inscripsit, Thales inquit, Milesius de septem sapientibus unus, principium rerum aquam putauit. Is primus philosophari dicitur incepisse, & ab eo locinam philosophiam esse appellatam. Dicitur autem iunior in Agypto suis, & in Miletū senior rediisse. Inductus autem fuit, ut ex aqua uniuersa primò esse diceret, & in aquam deinem resoluta quia spermatis omnium animalium origo humida substantia est. Vnde uerisimile putauit, hoc modo exhumido cuncta oriri. Deinde quia herbae, plantae uniuersa humido aluntur & fructus ferunt, eius autem penuria languescunt, ac decidunt. Tertio quia ignis stellarum atq; solis, & ipse mundus aqueis vaporibus altus. Quam opinionem Homerus quoq; approbaverit, cum dicat, Oceanum qui omnium fuit origo. Anaximander autem Milesius, principium rerum infinitum esse afferrebat, & ex hoc omnia primū oriri, & in hoc tandem deuenirendicē infinitos oriri mundos atq; rufus corrumphi. Infinitum autem esse dicit principium, ne quid desit, ne uero generatio terminetur. Errauit autem quia non aperuit infinitum istud, aer ne an aqua sit, aut aliud quoddam corpus. Errauit etiam, quia subiectam materiam dicens, efficientem causam de seruit, infinitum enim nihil aliud quam materia est, que actu esse non potest: nisi ab efficiente elicatur. Anaximenes uero Milesius, principium rerum

acerem

aerem opīnatus est, ex quo fieri cuncta, & in quem resoluti contendit. Animam enim nostram aerem esse ait, hic enim nos continet, unituersum etiam mundum spiritus & aer fouet, idem autem aer & spiritus apud eum est. Hic etiam errauit, quia ex informi ac simplici spiritu atq; aere animalia posse constitui putauit. Impossibile autem omnino est, principium rerum solum esse materiam, cum necesse sit efficientem causam ponere. Non enim ex argento, aut ligno, aut aere uasculum unquam fieri, nisi artifex fecerit. Heraclitus uero & Hippalus Metapontinus ignem esse principium putarunt, quo extincto cetera gigantur, cuius solidiore partem in se contractam atq; constitutam terram fieri. Terram porrō ab igne resolutam in aquam verti, & exhalationes aquarum in aërem transire. Rufus autem unituerla corpora, mundumque ipsum ignis ardore corrumpi. Principium igitur ignis est, inquit, quia in eo sunt omnia, & in eum deum resolutur. Democritus, quem Epicurus sequitur, principium rerum afferit corporecula quædam minutissima, quæ atomos appellant, ratione cognoscibiles, solidas, non generabiles, nec corruptibilis, omni fractura superiores, qua alterarintur possunt. Has in uero & per uacuum moueri afferit, quod infinitum esse opinatur. Atomos quoq; ipsas infinitas numero dicit quibus accidenti figura & magnitudo secundum Democritum. Epicurus autem pondus etiam adiecit: non enim mouebuntur, inquit, nisi pondere deferantur. Figuras porrō atomorum nec infinitas, & etiūmodi esse afferunt, ut frangere non possint. Atomos enim dicit est, non quia minima sit, sed quia diuidi ac frangi nequeat. Atomos autē esse dicunt, quia vacuum atq; unitas elementa sunt. Empedocles uero Agrigenitus quatuor elementa, ignem uidelicet, aeren, aquam, & terram principia ponit: diuis etiam uirtutes amictiū atq; litem, & amictiū quidem concepta. Hęc fuit primorum philosophorum discrepantia, ista sunt de principiis illorum inanæ opiniōnes, non enim Deū creare, nec deos omnino, aut incorporeas & irrationalē substantias, nec ilud quod supra sensum, sed principiorum numero acceperant. Primus autē Græcorum omnium Anaxagoras fertur, intellectum rerum omnium causam afferuisse, qui philosophandi amore agros suos dicitur incultos reliquis se. Is primus efficientem causam rationalem arbitratus est, confusa enim omnia simul fuerunt: sed intellectus a confusione in ordinem ea rededit. Admiratione uero dignum est, quod ita dicentes parum defuit, quin Athenienses lapidis obruerent, quia uidelicet non Solem, sed Solis creatorē uenerebatur. Is est rebus omnibus intellectum proposuit, non tamen conquerenter ubiq; feruauit. Vnde Socrates apud Platonem de Anima uehementer eum inculat. Cum legisset, inquit, Anaxagorā dicentem omnī causam esse intellectum, magna latitū perfusus, putauit magistrum iam me Anaxagoram inuenisse, qui mihi diceret omnia optimè ab intellectu esse disposita: & à quo discere possem, utrum terra rotunda an triangularis sit: causam enim afferre ipsum arbitratus sum. Quare altero alterū melius, & quia optimū est talem terram esse: & si in medio ipsam diceret, illlico exponeret, quia optimū est in medio sitam esse, ac eodem modo de Sole, Luna, & de uelocitate ipsorum, & de alijs singulis, quod optimum sit alia pati, alia facere quæ patiuntur & faciuntur: non enim alia cauila quam optima reddi potest, si à ratione atq; ab intellectu disposita sint. Magno igitur gaudio sepe libros eius perlegit, et progressus aerem, aquam, ignem, ceteraque huiusmodi afferre Anaxagoram uidens, eisq; causas rerum attribuere, nec intellectui ac rationi aliquid attribuere, magna de spe decidi. Simillimum enim mihi facere uidebatur, ac si quis diceret omnia intellectu, atq; ratione à Socrate fieri. Deinde cū reddere causam uellet, quare hic sedeam, responderet: quia corpus meum oīsibus atque

T³, neris

302 DE PRÆPARATIONE EVANGELICA
neruis constat, cum oīa articulos coniunctionesq; habeant neruis colligatas: & nerui trahi atq; retrahi soleant, flecti hoc modo corpus facile posse, qua de caula fit ut fedeam. Non enim uera causa redditur, sed quia uidelicet eum Athenienses mortis crimine condemnarunt, & mihi iustius uisum est, sententiam hanc subire: idcirco expectans hic sedeo. Nam per carnēsli hoc esset, si fugere mihi melius uisum esset, haec oīa & iisi nerui Megare & in Boetia essent. Si quis uero contendat, non posse me que mihi optima uidentur, absq; neruis & osibus, ceterisq; huicmodi efficere uerū quidem dicit, per haec enim facio: ratio autem eorum, que intellectu fiunt, non haec sed melius, aut certe optimi est. Et post paucalita & terram alius revolutione celorum in mediū perelli, alius propter latitudinē suam ab aere sustinens: quod autem melius sit in medio sicut esse, ne querunt quidem. Est autē quod omnia ligat & bonum ipsum, quod nescio quomodo omnes negligunt. Hec Socrates Anaxagoræ autem successit Archelias, qui Socrates audiuit. Proterea & Xenophanes, & Pythagoras, qui Anaxagoræ temporibus floruerunt, de aeternitate Dei, & de animæ immortalitate philosophati sunt.

Scholia in Cap. V.

P hilosophorum ueterum, multiplices & inter se dissimiles, & discrepantes sententias, πολλα χάρακα, recentes, ut nihil certi de ijs cognoscere eos homines, qui omnia se scire putabant, offerebat. Quia de his omnibus statuēdum sit diximus in primo huius operis libro, in quo ex Plutarcho addam & sunt multiplices philosophorum sententie de rerum principijs.

Opiniones philosophorum de diis. Cap. VI.

Nunc uideamus quales opiniones de diis philosophi habuerunt. Plutarchus sic in libro praedito scribit: Non nulli philosophorum, inquit, ueluti Diagoras Milesius, & Theodorus Cyrenaicus, & Euemus Egina, & Callimachus, nullo modo deos abserebant. Euripides etiam tragicus, quā uis Areopagitum formidine non omnino se aperuerit, Sisyphum tamen induxit, quā uis opinionis protectorem: & quibuscumq; potuit rationibus, sententiam eius tutatus est. & Anaxagoram qui una stetisse corpora & fusæ primò affirmauit, deinde à Deo in ordinem distincta, & Platonem qui non stetissit, sed inordinate mota fuisse primo dixit, deinde à Deo in ordinem redacta, reprehendit, quia dixerunt Deo de his inferioribus cyram esse beatum enim illud animal, atq; incorruptibile, inquit, omni bono repletum, & omnis mali expers ad beatitudinem suum conuersum res humanas non ani maduerit: miserum enim esset, si fabri aut operari more ad huiusmodi fabri cam se conuerteret. Praterea Deus, quem dicunt, ante ordinationem totius auctoritatebat, inquit, aut uigilabat: aut si neutrū uerum esset, nec erat omnino. Si ergo dormiebat, à seculo mortuus fuisse necessere est. Semipiternus enim somnus mors est. Deus autem nec somnij, nec mortis particeps est. Si uero uigilabat, aut perfectam beatitudinem habuit, aut mancam atq; imperficiat. Si perfectam nullius rei indigebat, quare nec ad nouam rerum productionem descendit ipsum uerisimile fit. Si autem manca beatitudine affuerat, quomodo uera dici Deus potest cui quicquam abfuisse conceditur? Ad hanc quomodo si diuinis humana gubernantur, & boni uexantur, & mali feliciter uiuant. Thales mundum Deum esse afferit. Democritus mundum animam at Deum esse, & eum pile igneę formam possidere. Pythagoras de principijs unitatem Deum & bonum, unitatemq; esse unius naturam, intellectum uidelicet ipsum, dualitatē uero demonem esset ac malum, in qua materialis est multitudine. Socrates & Plato unicū uniforme, quod uerū ens atq; bonum est: haec autem uocabula ad intellectum omnia spectare. Deus igitur intellectus est, & species separabilis, id est procul ab omni materia, & nulli

Athei quidē
philosophi

Sempiternus
somnia
mors est.

LIBER DECIMVS QVARTVS

295

nulli passibili confuncta. Aristoteles supremū Deum, separabilē specie uniuersi sphera inidentem. Sphaera autē corpus aethereū, quod ipse quintum appellat. Quod cū per multis spheras diuidat natura cōiunctas & ratione separatas, unā quāq; sphararū compōstā ex anima & corpore animal esse arbitratur. Et corpus quidē, ut diximus, cū aethereū sit, circulariter mouerit: animā uero, quāuis per se sit immobils, ipsam tamen motus causam effe. Stoici Deum artificiolum ignem atq; intellectuā esse afferunt, uia ratione qd ad generationē mundi progrediente, qui mūdus omnes spermaticas rationes quibus singula secundum fatū gignuntur in se continet. Deum autem sp̄ti tum esse per uniuersum mundum penetratē, diuersis nominibus appellatum, secundum rerum per quas transit diuersitatē mundum etiam Deum esse, & stellas, & terram: supremum autē omnium intellectum esse in ætherē Epicurus deos hominum formā habere, quamvis nō sensu propter tenuitatem naturæ, sed ratione p̄cipiat. Quatuor deinde incorruptibiles ponit naturas atomos, uacuum, infinitum, finititudines, quas quidem naturas sūmiliū partitū & elementa ipse uocat. Hinc manifeste uideremus, nullā Grecos ante Pythagoram, atq; Anaxagoram Dei habuisse cognitionem. Quare antiquissimis temporibus, ut Phoenices, & Aegypti, qui ut ostendimus nō incorporeas quadam uitutes, sed mortales uitos ut deos colebant. Sic Greci quoq; diuinos honores hominibus conferabant.

Scholia in Cap. VI.

Quanta in animis Philosophorum caligo, & rerum diuinarum ignorantia fuerit, uel ovvabpos
quos opinionem de Deo, mūdo, animabus corporibus celestibus, in hoc capite docet. Omnia
eo spectat ut intelligamus, uerum & eternum Deum qui semī filio pate fecit, ignotum fuisse Philosophos,
qui mirabilissimis omnibus deis se & alios decerpserunt, et quāuis sp̄ctrū tamquam numina coluerunt. Deūlautem uerum ex creaturis agitum, non ut Deum coluerunt. Rom. 1.

Aduersus eos qui sensum tollunt inutilē dicentes ad cognitionem. Cap. VII.

V Erum quoniam alij philosophorum sensibus cuncta cognosci arbitrabantur alij contra rationē solūmodo credendum & sensum omnino abiiciendū dicebāt, nō est inutile, quid aduersus istos Aristoteles in octavo de Philosophia conscripsit, perstringere. Multi, inquit, rationē solūmodo sequentes, sensum aphantalā omnino abiiciebāt, Xenophates Colophoni us, & Parmenides Eleata, & Zeno, & Milesius de antiquioribus de iunioribus autē Stilpo & Megarici: qui dicebāt unū esse quod est, & quod diuersū esse uideat diuersū non esse, nec gigni quicquā, nec corrūpi, nec moueri penitus: aduersus quos quis quoq; in philosophia multa dicant, tamē etiā nūc paucā dicamus. Diuina igitur res in nobis ratio est, indigemus tamen sensu, quemadmodū & corpore. Nā & sensus natura de sensibili iudicat. Qui enim sentit, aliquid patitur: et qui sentit quod patitur, eā passionē profectō cognoscit. Ratio & sensus igit̄ cognitio quedā est. Praterea si sentire pati quoddā est, & omne sensus in hominē quod patitur, ab aliquo patitur, omnino diuersum, aliudq; quod facit est, ab eo quod patitur ut color & sonus à sensu. Deinde ipsum ens unū nō erit, sed nec immobile: sensus enim motus quidā est. Quomodo autē si nihil ad cognitionē conferat, nullus est qui nollet secundū naturā sibi sensus esse depositos. Omnes enim integratē sensuū organorūq; suauitatē desiderat, qui melius ita de sensibilibus iudicat. Quare natura ducē tatus nobis amor inest, ut nullus nō insanus unū sensum pro omnibus bonis que uocatur externa, uel letē comutare. Cur autē si nihil sensibus egeant, nō eruunt oculos, nec auditū destruant, ut opere ostendat uera esse doctrinā tuā. Nunc uero uerbis quidē eos uituperat, re autē maxime omnī uitū. Milesius enim cū sensibilia nihil esse uelit ostendere, per sensibilia hoc ipsum efficere conatur. Si enim terra est, inquit, & aer & ignis, & ferrū & aurū, & aliud uiuēs, aliud mortuū, aliud

T 4 nigrum;

nigrū altū albū, ceteraq; omnia quæ uerē esse homines creditū, si etiā nostra cōfide uideremus, audimus atq; sentimus. ens quoq; tale quid ēst, profecto qu le nobis primō uisū est, neq; trāsmouere, nec aliud ex alio fieret, sed sibi ipsi simile permaneret. Nū uero cōdūcamus, recte sentire uide nobis quod calidū est in frigidū, & frigidū in calidū, similitē & molle in durum, atq; permutari. Merito igitur posset quispiam percūclari, nōnne igitur calidū ecōtra in frigidū trāsmutari, ceteraq; huius lēnsū cognouisti? Sed rationes opīniones q; istorū iam ita explosē sunt, ut nec dīcē esse uideantur. Re cōtē igitur procul dubitatione illi philosophatūr, qui & senī, & rationē & cognitionē resū suscipiūt. Hinc Aristoteles Xenophantē & eius similes uexauit. Xenophantē aut̄ Protagoras & Nessas audiuerūt, Nessam Metrodorus, Metrodorū Diogenes, Diogenē Anaxarchus, Anaxarchū Pyrho, à quo Sceptici losi philostoteles appellati sunt qui nec sensu, nec ratione quicquam posse comprehendē docentes, magno rīsu omnium explosi sunt.

Scholā in Cap. VII.

Absurdas eorumdem philosophorum sententias, qui omnia rationi, sensibus nihil, uel contra, triebant, aristotelis argumentis refellit Eusebius noster, finemq; libri 14. imponit.

ARGUMENTVM IN LIBRVM DECIMVM
quintum Eusebii de Preparatione Euangelica.

Venadnodum in praecedēti libro, Philosophorum ac in primis Peripateticorū iudicia, de Platonicā philosophia fuse diligēt. Eusebius exposuit: Ita in hoc ultimo lib. de Preparatione Euangeliā, initio reprehensionem quorundam Aristotelis dogmatū, (que pleriq; sine delectu & iudicio complectentur & profitentur) proponit. Quod enim Aristoteles in Ethicis, summum bonum non in γνῶστι τὴν φύσιν, cum Deo positum esse: quod Prudentiam ambiū Sphere Lunæ contentam, uim suam non ulterius extenderet: quod mundum non conditum esse & alia his similia affirmare non est uerius. Platonici Philosophi uehementē reprehendunt. Verum quam sint iusta quadam κατηγορίᾳ, in gīn cuiusdam Attici, quem indignis modis, in Aristotelē sumnum hercle Philosophum, defomachantem, uelut testem adducit Eusebius. Philosophi Aristotelici iudicabunt. Mili uidentur isti Crītici in non paucis iniuriā facere Aristotelī. Postea Stoicorum certamina, absurdā quadam placita, spines & inextricabilēs quāsiōnes, horridū de Fato & libertate voluntatis humanae dogma, exagitat. Postremo, indicat quanta fuerit dialegōia in uniuersitate φιλολογία, quam tamen uelut modis omnibus uilem & admirandam Ethicū Sophistū, praeconijs suis extollebant: atque ita uiam sibi sternit ad argumentum librorum de Demonstratione Euangelica.

EUSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS
LIBER IN QVO VETERVM PHILOSPHORVM DEMVN
di fabrica rebusq; naturalib; lites ac diffensiones ex uarijs autoribus
breuiter adducuntur: qui de Euangelica preparatione estin
Graco codice xv. adeoq; ultimus,

MARCO HOPPERO INTERPRETE.

PRO OEVIVM TOTIVS HVIVS OPERIS

Argumentum continet.

Ommunem hunc omnibus gentibus deorū mūltitudine errorē, in principio itatim Euāgelicē preparationis, cōfutasse, magni fore momenti existimans, pro defensionis quoq; constitutione huius causa ab illis discessionis, qua recte nobis cōsulimus: nō solū fabulas

fabulas, quas theologorum poetarūq; quos secū habebant, pueri de dijs suis ueluti in proscenij cecinerūt: sed graues quoq; eos & profundas de rerum natura inquisitiones, ad celum usq; sursum, & per omnes mundi partes per nobilem philosophiam translatas, primum omnium in tribus prioribus libris pertractaui. Et si nihil omnino in his approbandum ipsimet eoru theologī dicant. Aduertendum igitur, quōd theologorum, quos habuerūt, uetustissimi, nullam scientes historiam, solis aut̄ fabulis in h̄rentes sua testati sint. Vnde merito quidem in omnibus & urbibus & pagis, quod ueterum habet narratio, sacri deorum ritus & mysteria haud dyssona praedecessorū fabulosis traditionibus administrabantur. Quemadmodum etiamnum deorum nuptias & liberorum procreationes, luctus & gaudia: præterea errores quoq; eorum, horum quidem amores, illorum uero iras, aliorum deniq; alias omnis generis calamitates & tristitia, nihil diuersū ab his quæ a uetustissimis commemmorantur, in cæremonijs suis & hymnis, nec non alijs, quæ dijs suis consecrarunt, canticis celebrant. Ad hanc, pro uberiori ratione, penē tragicas quoq; eorum quas in physicis suis explicationibus facere consueuerunt, exclamations, nec non sophistarum philosophorumq; disceptationes inspiciendas proposui. Hanc uerōdeo eorum responsis captandas rationemq; de fato multis sanē iactatā hanc falsam opinionem in tribus alijs, post priores sequentib; libris firmis argumentis aperui: ubi nō tam proprijs rationib; quam ipsorum quoque, presertim uero, quos Græcia aluit, philosophorum testimonijs ad conuincendum eos usus sum. Quibus postea relictis, ad Hebræorum oracula conuersus, breui quadam ratione legalem theologiā in ijs contentam, nec non totam eorum historiam apud ipsos quoque Græcos testatam aequali librorum numero complexus sum. Consequenter uero Græcorum perstringens mores, quod uidelicet à Barbaris omnia acceperint, nec ullam bonam domi sui natam disciplinam induixerint: quod temporum quoque habita collatione, quibus apud Græcos quidem eorum sapientes, Hebræos uero prophetæ extiterint, paliā faciens rufus tribus post hos libris celebrūm quorundam apud Græcos philosophorum cum Hebraeorum constitutione consensum, eorum similiiter ipsorum testimonijs usus, ostendi. Quin aliterq; quo à nobis sentiēs quosdā apud Græcos philosophos, imo non solum à nobis, uerum etiam cum domesticis quoque suis discrepantes, adeoque a familiaribus quoque suis confusatos

T 5 tatos